

J E L E N K O R.

74. szám

Pest, szerda septem. 16^{ká}

1835.

Foglalat: Magyar- és Erdélyország (országgyűlési tudósítás; az országos sérelmeket 's kívánatokat illető k. válasz folytatása 's vége; kinevezések; a' m. t. Társaság IVik közlése, Virág emléke, gróf Kemény Anna †.) Anglia (alsó és felsőházi viták aug. 28—31ig) Franciaország (Royer Collard beszéde a' sajtótörvényjavaslat ellen,) Spanyolország (Catalonia állapota, titkos társaságok, hadi hírek, szerzetesek eltörlesztése több helyen, hírlapok véleményei Spanyolország jelen sorsáról.)

MAGYAR és ERDÉLYORSZÁG.

Pozsony sept. 10k. Sept. 7ke óta a' KK. és RR. kerületi ülésben a' fölterjesztendő sérelmekhez egy bevezető-fölírási javaslatot készítének, melyet a' 10ikén tartott országos ülésben újra meghányogattak. Ugyanekkor érkezett által a' fő RR-től az alsó táblára egy új (7ik) üzenet a' szólásszabadság tárgyában, mellyben ujjolag is kijelentik, hogy a' mondott fölírást részükről nem pártolhatják, 's a' RR. annak fölterjesztése iránt valami közép utról gondoskodjanak. A' KK. és RR. tanácskozásba vették e' napokban a' mult országgyűlésekről elmaradt sérelmek közül némelly egyesekre érkezett kir. resolútiót is; a' sep. 9ki kerületi ülést pedig az urbér tárgyában érkezett kir. válasza feleletül adandó fölírás magyar és diák szerkesztésének 's az épületi fáizást tárgyazta pont módosításának, ugy némi sérelemtárgyi szerkesztések rostálata foglalta el.

AZ ORSZÁGOS SÉRELMEKET ÉS KIVÁNATOKAT ILLETŐ K. KEGY. VÁLASZ:

(Vége.)

Ad 24-um. Cum signa distinctiva genuinarum Schaedarum relationum et anticipationum in publicis harum descriptionibus minutim plane recensita habeantur; a praestabilita ea norma, secundum quam pro iis tantum falsis Schaedis bonificatio praestatur, quae adeo affabre procusae sunt, ut attentiores etiam vigilantiam fallere queant, recedi non posse. — Respectu porro defectuosarum Schaedarum, talium quippe, in quibus partes constitutivae desunt, compensationem nequaquam arbitrarie, verum secundum determinatam normam in eo consistentem, ut bonificatio semper in adaequata proportione decessus respectivarum substratae Schaedae partium, locum sortiatur, decerni, hancque procedendi normam sine praecavendarum deceptionum et aerarii damnificationum eo magis necessariam esse, quod secus evenire possit, quod summae pro decerptis partibus singillatim praestandae ipsam praetensae damnificationis, quantitatem excedant. — Ad punctum 38. Urbura ferri secundum Ulad. Decr. I. art. 36 ad Sacrae Coronae proventus spectante, petitum hoc, locum non habere. — Ad punctum 61. Provisione, quae circa quaestio-nata tricesimalia officia et filiales stationes tricesimales in Comitatu Mosoniensi causa tantum promovendi commercii et pro magno ipsorum etiam mercatorum et subditorum commodo facta fuit, in dispositionem art. 91: 1715 nequaquam impingente, Suam Majestatem Sacratissimam editae hac in parte sub dato 16. Novembris 1830 benignae Resolutioni Regiae ultro etiam inhaerere. — Ad punctum 69. Gravia rationum momenta, et quorum consideratione postulato huic Comitatus Albensis deferri non potest, jam ope benignae Resolutionis Reg. ddo 19. Novembris 1830 editae, benigne declarata haberi. — Ad 113. Usu supremorum Comitum Comitatus Szathmáriensis Notarios denominandi, priscis etiam temporibus et in specie in restaurati-onibus etiam post conditum art. 56: 1723 celebratis exercito, Actis investigationis in eodem Comitatu anno 1798. instituta comprobato, Suam Majestatem Sacratissimam priori b.

Resolutioni Suae porro quoque insistere. Objecta porro ad punctum 122 prout et subsequum punctum 9. reiterata, per b. Resolutionem ddo. 16. Nov. 1830 editam plene exhausta esse. — Caeterum reiteratis benignis eatenus ordinibus, ut Mandata judicaria erga praeviam non nisi a concernente iurisdictione exigendam Informationem, ex majori Cancellaria sua extrahantur, propositae inibi ad punctum 10. reflexioni plene subventum esse. In ordine ad gravamina et signanter relate ad punctum 7. Suam Majestatem ad b. Resolutionis R. de 28 Maji 1827. punctum 22 semet referre, ulteriori in rem provisione a pertractatione depromptae super objecto hoc per regnicolarem Deputationem art. 8 1827: exmissam opinionis pendente. — Ad punctum 9. In conferendis Officiis publicis bene meritorum, et requisitis qualitatibus praedictorum Patriae filiorum, nullo interposito Religionis discrimine, ad mentem §. 8. art. 26: 1790/1 condignam rationem haberi. Ad 13 Cum sic dicti gregarii ex propriis, si requisitis qualitatibus praediti sint, absque ullo inter hos et Cadetios legionum discrimine, prout et ad id qualificati Subofficiales in superiores Officiales promoveantur; Civium filiis, ac magis cultis ignobilibus sufficientem in statu militari accommodationis aut ulterioris promotionis campum suppeteret. Ad 15 Determinatione per Comitatum Castriferrei anno 1806 perlata, fundamento cujus in benigno Decreto Nro 13304 1808. attactam, coram subst. Vice-Comite suo, lingua latina promotam et finaliter decisam causam, Sedes Judicariae ejus irrevisibilem declaravit, cum positiva mente articuli 7-mi 1792i et in eodem expresso praeprovoatae b. de 22 Junii anni ejusdem Resolutionis R. principis, caetera inter, ne studio colendae linguae hungaricae ordinatae publicae administrationis gestio, cujus partem praecipuam promotae justitiae administratio efficit, immoletur, cavendum praecipientibus componi nequeante: positam ex parte Comitatus Castriferrei in respectu praeprovocati b. Decreti Aulici quorundam legali fundamento destitui. Ad 20, 34 et 45. Obiectum punctis his comprehensum b. Resolutione R. ad supraattactum punctum gravaminum 133. §. 3. 1827. elargita, superatum haberi. — Ad 21-um In ordine ad gravamen hoc puncto contentum, necessariis dispositionibus penes civicos Magistratus Albaregalensem et Szokolcensem caeteroquin factis, et Cottibus Nitriensis et Albensis eatenus una edoctis; in reliquo ulteriorem intuitu summariae Repositionis ferendam provisionem ad pertractationem Operatorum systematicorum spectare. — Ad 28-um Jam ope benigni Decreti Aulici ddo 7-ae Decembris 1830. de eo provisum esse, ne civitas Albensis attestaciones et solitas executiones per Magistratuales Comitatus suscipiendas quoquo modo impediatur; congrua praeterea medio tempore clementer disposita haberi, ut quoad vina in praedictam Civitatem inducenda art. 36: 1715 ad amissum per eandem observetur; educillatione, et vasatim fienda eorum inibi distractione, in obversum praeprovoatae legis locum alioquin non habente; caetera vero de quibus ad punctum hoc clara lege provideri desideratur, per effectum b. Resolutionis ad puncta 67. et 123. gravaminum et postulatorum anno 1827. substratorum in praemissis contentae, pertractationemque Operatorum systematicorum suapte superando fore. — Ad 29. Suam Majestatem Sacratissimam conformiter intentionibus per Divum Genitorem suum in provehendam nationalem industriam directis, congrua disposituram esse, ut necessaria ad rationem aerarialis admodiationis tabacae quantitas, immediate a producentibus iusto pretio coematur, iique ab omnibus immunes praestentur vexis ac damnificationibus. — Ad 30. Ex officiosa indagatione intuitu gravaminis ad punctum hoc propositi, praesuscepta, compertum esse: quod mercatores Znyo-Váraljenses schedas seu boletas legitimarias ad impediendas duntaxat fraudes requisitas, non levaverint,

adeoque ab iisdem taxae pro hujusmodi boletis nec desumi potuissent, uno tantum eorundem ideo, quod pro comparatis sine quaestus mercibus scheda legitimatoria destitutus fuerit, multam incurrente. — Caeterum congrua jam medio tempore disposita esse; ut a praedictis schedis seu boletis legitimatoriis nullae prorsus taxae desumantur—Ad 32. Non esse Suae Majestatis Sacratissimae intentionem, ut familiae, quarum nobilitas investigationem jam transivit, et altissimo Loco approbata est, ad producendas ultiores nobilitatis suae probas adstringantur. — Ad 33-tium Meritum postulati hujus, quod in systematicis Operatis utique recurrit, ad comitalem horum pertractationem relegari. — Ad 35-tum. Ex incidenti demissi postulati hujus congrua sua via disposita esse. — Ad 36-tum Cum salutari illi intentioni, ut ad praecavendas perplexitates, quae regnicolis in elucubratione genealogicae descendendae matricis Ecclesiarum, casu quopiam fatali amistiatis, aut vitium contrahentibus, impendere possent, provisione art. 23ti 1825/7 plene prospectum sit; necessitatem ulterioris adhuc proposita per Dominos Status et OO. modalitate instituendae, secus etiam pluribus difficultatibus irretitae, provisionis haud subversari. — Ad 319. In attacto ad punctum hoc benigno Rescripto Régio provocat Cottus Zabolesensis Correspondentias, nulla tractatibus et Conclusis comitalibus debitae reverentiae ratione habita, ad convellendam legislativae Potestatis auctoritatem directas, ac proinde manifeste illegales fuisse, atque Suam quidem Majest. Sac., ut simili vocis publicae, activitatisque Jurisdictionibus competentis abusu locus defur, obstantibus muneris sui Regii rationibus nunquam admissuram esse. Ad 42 Suam Majestatem Sacratissimam proposita per Dominos Status et OO. artic. 58. 1659. modificationi ea ratione benigne assentiri, ut expensae in convocando ad casum interessentiae totius Senatus et vicinis civitatibus iudices, casu unico illo excepto si convocationem hanc ob subversantem Magistratus culpam fieri oporteret, in quo requisiti sumptus ad praescriptum provocatae Legis deinceps quoque per culpsum Senatui supportari debebunt — e cassis Civitatum subministrantur. — Ad 43. Expositione, cui gravamen hoc superstructum est, positiva Theresiae Perides Baronis Antonii condam Braunecker viduae per Comitatum Nitriensem substrata declaratione elisa, ipsum quoque hoc ex obtutu formatum gravamen hac ratione suapte cessare. — Ad 44. Relate ad attactas hoc in puncto fundamentalem et oppositionalem causas, ea subversante circumstantia, quod tametsi Sedria Comitatus Siumegliensis processum fundamentalem pro supplendis defectibus ad procedentem Vice-Comitem remiserit; in oppositionali autem causa, latam per eum absolutoriam partium II. sententiam approbaverit, hoc tamen non obstante subinvenitiam processus fundamentalis reassumptus, verum causa oppositionalis continuative levata, et per procedentem Vice-Comitem ita decisa habeatur, quod expositi in sententia sedriani defectus ad viam Novi spectent, ac proinde idem Vice-Comes sibi superarbitrium sententiae sedriani indulserit, in aperto esse; decisum hoc cum debito juris ordine nullatenus conciliari posse, adeoque gravamen circa cassationem ejus positum, et in respectu prioris et posterioris consimilis Decreti postquam procedens Vice-Comes illegitimo facto suo porro inhaesisset, defectusque in fundamentali causa pertractandos porro quoque ad viam Novi relegasset, in mantentionem debiti juris ordinis, auctoritatisque sententiae sedriani editi, omni prorsus legali fundamento destitui. — Ad generalium gravaminum et postulatorum Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae punctum 2-dum: quemadmodum Magistratualibus alliisque Regnorum horum incolis liberum est pro collatione Bonorum recurrere, ita Suam Majest. Sacratissimam hujusmodi Recursuum in sensu art. 36: 1790/1 et 13: 1792 et pro ratione meritorum condignam reflexionem habituram esse. — Ad 3. Pense teloniali in Confinio Crisiensi ab individuis L. R. Civitatis Crisiensis incompetenter desumpto concernentibus partibus restitui, circa exactam dehinc vigentium hoc in merito legum observantiam congruas sua via dispositiones factas esse. Ad 11 Jam divum Suae Majestatis Sacratissimae Genitorem petito Dominorum Statuum et OO. inter generalia Regnorum Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae gravamina et postulata in eo proposita, ut studium linguae hungaricae, hactenus intra ambitum eorundem Regnorum secundum dispositionem artic. 7: 1792. pro extraordinario consideratam deinceps inter ordinaria in scholis publicis tradi solita, referatur, benigne detulisse, utve altissi-

ma haec Resolutio ad effectum dirigatur, pro suprema auctoritate Regia congrua disponere dignatam esse.

Josephus Baro Schönstein, m. p.

Ö cs. 's apost. kir. fölsége aug. Sk. a' magy. kir. kancellariához intézett legfensőbb határozata szerint a' zágrábi székeskáptalannál Horváth József kanonokot „Rutheny B. Sz. M.“ czimzetes prépostjává; Birling János kanonokot „Lázár szigeti sz. Agoston“ czimzetes prépostjává; Vakanovics Antal kanonokot „Jóthi B. Sz. M.“ czimzetes prépostjává; végre Schrott József kan. „Orodi vagy Oronti sz. Márton“ czimzetes prépostjává; aug. 11k. költ legfensőbb határozata szerint pedig szinte a' zágrábi káptalannál: Dvoják János vaskai főesperest és kanonokot olvasó-kanonokká; Host József dubiczai főesperest és kanonokot örkanonokká; Horváth Mihály kemleki főesperest és kanonokot a' eszmai társas-káptalan nagyprépostjává és gocsei és szinczei főesperessé; Koritich Ferencz varasdi főesperest és kanonokot székesegyházi főesperessé; Belasz István urbóczyi főesperest és kanonokot dubiczai főesperessé; Horváth József turopolyai főesperest és kanonokot kamarczyi főesperessé; Tuslán Ferencz kanonokot goriczai főesperessé; Birling János kanonokot kemleki főesperessé; Uzorinác Ignác kanonokot vaskai főesperessé; Mihalicz József kanonokot eszmai főesperessé; Haramuszték József kanonokot bezsini főesperessé; Michich Mihály kanonokot varasdi főesperessé; Vuczich Mihály kanonokot urbóczyi főesperessé; Vakanovich Antal kanonokot turopolyai főesperessé; Lehpamer Ferencz Alsó-Okichán sz. Háromsági plebanust, Vahtarich János szoboticzai plebanust, Hochreiter Izidór szelniczei plebanust, Vukovich Máté bosjakovi plebanust, és Schotth József növendékpapsági alkormányzót kanonokokká 's ez utóbbi különösen iskolás kanonokká méltóztatott kegyelmesen kinevezni.

Pesten sept. 13án a' megyei palotában délelőtti 10 órától délutáni 1½ig tartatott jeles gyülekezet előtt (közötte főleg a' karzaton számos szép nem, sőt Olasz 's Angolok is) a' magyar tudom. Akademia IVdik közülése, melyre minden rendű honfi, 's honleány (kiknek számára a' karzaton különös hely vala készítve) hazafiúi tisztelettel 's bizodalommal hivatalosak valának. Megnyitá e' nemzeti ünnepet számos jobbleblű 's nemzeti szent érdekáltal melegült vendég koszorúban mélt. Teleki József gróf, 's akad. elnök szép zengésű 's rövid de velős tartalmú beszédében, lelkes és nyomasztó szavakkal adván elő elhunyt Fejdelmünkön e' tudományos Intézet tetemes fájdalmat 's vesztességét, továbbá nyelvünk 's literaturánk haladását, 's halás és rokonhálára buzdító említést tevén dicőült királyunk e' tárgy körötti érdemeiről, t. i. miket köszönhet 43 évi boldogító kormány pályájának nemzetiségünk 's nemzeti nyelvünk, miket különösen

e' Társaság atyázkodó kegyének, mellyel azt és zseno igyekezeteit létre érlelő's annak virágít éltetőleg ápolá. — Követte beszédét az Akademiának 1834ik nov. 24kétől 1835iki sept. 12ig folytatott munkálkodásit előterjesztő titoknoki előadás, hol röviden 's pontosan rajzoltattak az érdekelt gyülekezet elibe a' lefolyt társasági év alatt volt 36 heti ülés némi kifejlései, 's a' most tartott VIIik nagy gyűlés némely sikerei, p. o. a' nagy magyar szótárhoz szükséges előkészületek előre haladása, a' táj- és elavult szavak, mesteremberek közt divatozó 's egyéb tudom. műszavak gyűjtögetése által; némely tagoknak kiadott utasítás a' magyar szavaknak különféle ó és új, keleti 's nyugoti (p. o. sanskrit, zsidó, chaldaei, syriai, persa, arab, török, görög, latin, olasz, spanyol, francia, oláh, német, angol, tót, cseh, orosz, horvát, rácz és finn) nyelvekéivel lehető összehasonlításuk iránt, ezekhez járult még bold. Simay Kristófnak Atól Nig fenmaradt szótári készülete, mellyet a' két magy. hazai kegyes Rend főkormányzója Grosser János ur hazafi készséggel a' Társaságnak haszonvétre átengedni szives volt. Ezután említették a' kéziratokról irt véleményadók neveik; jutalom munkák bíraltatása; könyvtárnak többlek, de kitűnőleg Marczibányi Livius és Guary Miklós urak által, mint a' pénzgyűjteménynek Czech Jánostól (1700 darabbal) és Schedel Ferencztől (384 darabbal) lett szaporittatása; — bírálat által kinyomtatásra elfogadott munkák lajstroma; a' lefolyt év alatt általa kiadott munkák; különféle levelezések; a' magyar játékszinneka' társaság által gyámoltatása, mellyel fogva a' fizetett páholyon kívül 300 ezüst for. erejével 4 eredeti's 24 fordított színművet eszközölt 's o' végett jövő évre ismét 200 pengő for. rendelt igazgatósága. Előadatott továbbá a' régi magyar nyelvemlékek lemásoltatására minden tett lépés és szándék 's azok jegyzéke, 's utazás is rendeltetett e' czelből Jászóra és Leleszre 's a' t. — Ezután Csató Pál levelező tag olvasá föl Guzmics Izidor bakonybéli apát's rendes tag értekezését, mellynek czime: Hellen-magyar dramaturgia, e' tárgyat illető igen finom 's igen alapos észrevételekkel. Majd Berzeviczy Vincze báró tiszt. tag életvázlata következett, mellyet az ősz fűrtök alatt is fiatal vidorságu Desewffy József gr. igazgató és tiszt. tag 's a' boldogultnak meghitt barátja nemcsak szerkeszte, hanem föl is olvasott, annyi 's olly attikai szeszéllyel 's gördülékeny ajku's meglepő kellemű villanatokkal fűszerezve, minek 's mennyinek még komolyabb természetű kebel sem állhata ellent. A' sort folytatá Czech János rendes tag, „a' magyar királyok felavatási esküjök nyomairol az Árpádok alatt“ tudósan értekező; 's koszorús költőnk Kisfaludy Sándor legújabb regéje“ „a' Somlai vérszüret“ fölolvastatva Róthkrepf Gábor level. tag által. Befejezek a' sort Dercsényi János királyi tanácsos ur tudósítása Magyarországon ujjban fölfedezett némely (mangan, iridium, platina'sa't.) érczekről, mellyek példányit az ősz érczbuvár a' gyűlés színe előtt maga személyesen meg is mutogatta; ezután az ázsiai calcuttai társaság titoknokától Printess urtól érkezett három tudósítás Körösi Csoma Sándorrol 1835 január. 20áról melly három levél közül az egyik szól Eszterhá-

zy Pál hghez, föls. udvarunk londoni követéhez, ebben 50 példányt küld Csoma Sándor Fejdelmünk magyar, ausztriai, olasz, cseh, galicziai 's többi birodalmiban létező főtudományos intézeteknek 's könyvtáraknak, Erdélynek pedig mint szülőföldjének ezekből 10 példányt külön az általa készített 's a' britt-indiai kormány költségein kinyomtatott tibeti szótárból és nyelvkönyvből. A' más két levél Döbrenstei Gáborhoz mint akadémiai titoknokhoz van írva szinte Printessstől, mellyekben ezvizsontag cseréat ajánl a' keletindiai társaság munkájából a' m. t. Társaságnak 's Csoma urnak azon szándekáról értesít, mellynél fogva ez a' sanskrit nyelvnek dült Calcuttában lakása óta, mellynek alkotásában 's némely abból eredt mai nyelvekében is a' magyarhoz igen közel rokonságot talál, 's 3 esztendő mulva munkát szándéka e' tárgyról diákul írni 's ezt hazájának ajánlani. A' Csoma Sándornak Eszterházy hg 's más magyar nemesektől küldött 300 darab arany, ám-bára' bizományos kereskedő ház megbuktával e' mennyiség is tönkre jutott, a' bengali angol kormány által még is kifizettetett. Csoma még kis ideig maradt Calcuttában, azután Tirhut, Nepaul és Lhasa tartományokba szándéka utazni. Ennyit röviden a' vándor hazafiról mostan. Ezekre következett öt rendű jelentés; első az 1834ben megjelent munkák közül legjobbnak ítélt 's 200 arany jutalomra érdemesített felől, mire is Bölöni Farkas Sándor illy czimű munkáját „Utazás Éjszakamerikában“ méltatá a' Társaság. Dicsérettel említették pedig Kovács Pál Thaliája 2dik kötet; és gróf Teleky Ferencnek Döbrenstei Gábor által kiadott versei. — A' törvénytudományi osztálynak 1833ban kitett jutalom-kérdésére bejött hét felelet közül az nyere a' 100 arany jutalmat, mellynek jelszava: „Használhatsz ha akarsz, de tanuld ismerni hazádat.“ A' természettudományi osztálynak 1833ban kitűzött jutalom-kérdésére beérkezett 11 pályairat közül pedig az 100 arany nyertes, mellynek jelszava: „Cyniphias inter pestes tibi palma nocendi est“; az pedig, mellynek jelszava: „Multa enim in modo rei et circumstantiis ejus nova sunt, quae in genere ipso non nova sunt 's a' t. másod rangú jutalom-feleletnek ismértetett, 's kiadatása nyomtatandó ivenként 4 darab arany tisztel-dij mellett elhatározottat. A' pecsétes levelek fölbontatván, a' törvényes értekezés írójának Enzsel-Réső József; az orvosi értekezések íróinak pedig Topperczer Tamás, és Csorba József urak mutatkoztak. — A' drámai jutalomra begyűlt 19 szomorujáték nagy száma közül egyik sem felelt-meg eléggé a' társaság kívánatinak, négy mindazáltal e' pályadarabok közül t. i. Indulatok viharja, Izabella, Díjkard és Csáb cziműek dicsérettel említették. A' Marczibányi Lajos táblabíró ur hazafisága által 1833ban kitétetett 20 darab arany első és 10 dar. arany másod. k jutalomra beérkezett népnevelést tárgyazo 11 mű közül első jutalmat nyert, mellynek jelszava: της παιδείας τον τεχνον 's a' t; 's szerzője Edvi Illés Pál Nemes-Dömölki ev. predikátor; másoddíjra pedig érdemesült, mellynek jelmondata: „a' tudományos emberfő mennyisége a' nemzet igazi hatalma“ ennek szerzője Wargha János nkörösi bölcselk. professor. Egy harma-

dik, mellynek jelszava: **Hass, alkoss, gyarapíts** 's a' t. dicserettel említettett. — Kihirdete ezután a' titoknok a' magy. tud. társaság által 1835ben kitűzött következő jutalom-kérdéseket: Történet-tudományi: Milyen állapotban volt a' műipar és kereskedés honunkban az Árpád és vegyes házakból származott királyok alatt; mi történt fejedelmek és törvényhozásunk' részéről azok' előmozdítására; mellyek voltak nagyobb emelkedéseket hátráltató akadályok; végtére, minő befolyások volt nemzetünk' erkölcsi és értelmi kifejlődésére? Jutalma 100 darab arany. — Mathesisi: Mutattassanak ki a' felsőbb analysis' azon tanítmányai, mellyek a' műtudományokba (scientiae technicae) befolyanak 's adassék elő népszerűen gyakorlati alkalmazások. Jutalma 100 darab arany. — Minden osztálybeli felelet beküldésének változatlan hatátnapja 1837b. martius 19dike, mellyen azt, írója nevét rejtő pecsétetes levélre hivatkozó jelmondattal, a' titoknok veszi által. Azon napon tul érkező felelet el nem fogadható. Kikötetik még, hogy a' kézirat tisztán írva, lapozva, bekötve jöjön. A' 100 darab arany fődíjon kívül, másod sőt harmad karbelinek találandó felelet is kiadathatik, 's azokértkülön jár tiszteletdíj. — Az ünnepet záradéknul a' m. elnök köszönő rövid beszéde koronázza, 's gyűszerül pedig a' fényes lakoma, mellyet m. Széchenyi István gr. 's akad. másodelnök némelly budapesti méltóságokon 's néhány utazó jeles angolon kívül a' m. nemz. Akademia jelen nagygyűlésen 's Budapesten létező minden rendű helybeli és vendéki, igazgató, tiszteletli, rendes és levelező tagjainak, összeleg 60 vendégnek a' n. Casino teremében adott, hol is fels. királyunkat 's fens. nádorunkat illető hódolati áldomásokon kívül a' Társaság elnökeire, al-pitőira, a' vendég-koszorú tiszteltebb tagjain, nemzetünk boldogulására, hazafiságra 's a' t. ürrtek szives üdvözölő serlegek.

Pest. Sept. 14kén délelőtti 9 óra tájban a' magyar tudom. Akademia tagjai és az épen akkor omlott zápor daczára is eléggé számosan összegyűlt vendégek és szemtanuk előtt lepleztetett le hervadhatlan diszú Virág Benedekünknek nemzeti hála 's tisztelesképen Ferenczy István jeles művészünk által készített márványemléke. Guzmics Izidór bakonybéli apát 's m. tud. akad. rendes tag a' szobor lefátyoloztatása előtt (mit m. Teleky József gr. főispán 's akad. elnök lebentente le 's tárt elő szemléletül) — 's után következő rövid, nyomos tartalmu beszédet monda:

A' lefátyolozás előtt. A' régi 's újabb külföldi művelt nemzeteknél nem új szokás' derek érdemeket, mellyekben derült, nemesült a' nemzet az emberiség, nyilvános helyeken föllállított képekkel, szobrokkal, oltárokkal, templomokkal 's az érdemek hőseit örökíteni. Nálunk ezen szokás ma kezd legújabb lenni szemeink előtt. Halhatlan tudományos érdemű Virág Benedek az, kit, így először dicsóit a' fölébredt hazafiság. Döbrentei Gábor, táblabíró, tartománybíró 's a' m. tud. Társaság' eddigi nagyérdemű titoknok lelkes felszólítására buzgott a' szebb hazafiság az elhunytat illy emlék' föllállításával dicsóítani. Úgyes, eddig e' nemben egyetlen honi művészünk, Ferenczy István elkészíté az örökítő művet. — Vonulj azért félre szemeink elől irigy

fátyol, szemlélhetnünk azt, kit műveiben régtül tisztelünk 's kit így látni most forró ohajtásunk.

A' lefátyolozás után. Üdvözlettel légy tőlünk hideg márvány! emléke a' köztünk csak nem rég' is hó keblű férfiának! Te honi köveinknek méltán a' legbüszkébbike, ki első valál magyar író dicsóíthatni méltó! — Allj, századokon át, emlékul a' hazafiui érdemek; emlékul a' hálás hazafiságnak és emlékul a' dicsónek, ki nekünk öresztünk, oktatónk, vezérünk vala, és sokáig leszen kevélységünk. — Te pedig megdicsóult lélek! kinek emlékét hazafi szent érzellemmel szemléljük, fogadd a' hálás hazafiságtól érdemed koszoruját! fogadd társidnak a' magyar tudományos Társaság' tagjainak baráti üdvözlésüket, megdicsóítottéseden forradzó örövendezésünket, pihented' távol lakában nyájasan! Lebegd át folyton a' honfiak' kebleiket azon mindig munkás szellemeddél, mellyel lobogál és gyujtál, hogy minél több 's jeles hazafiui érdemeket, minél több 's jeles hazafiui emlék dicsóítsen folyvást. Te a' hazát régen és sokáig és hosszú időkre dicsóított, most téged, így eddig egyedül Téged dicsóit az irójinak érdemeikre fölébredt hazafiság. Így dicsóítve éljenek, ébresszenek, serkentsenek a' hazafiui érdemek! Dicsóüljön bennünk 's érdemteljes fiáiban a' közanya a' nagyhaza! — Dics, örök emlék sziveikben úgy miként e' márványban Virágunknak! dics, örök emlék a' hon' minden érdemteljes fiáinak! Hála, öröklét az őt és őket dicsóító és dicsóítendő hazafiságnak!

Kolozsvárott aug. 31kén gr. Kemény Anna, Bánffy György gr. general özvegye 's csillagkeresztes dáma, élete 62ik évében meghalozott.

ANGLIA.

A' felsőházban aug. 29én indítványt tett Melbourne l. hogy tudósítás tétessék a' községi törvényjavaslatról. E' mellett ótta magát világosan minden hiedelem ellen, mintha elfogadná vagy helyeslené a' lordok által belé iktatott indítványokat. Egyszersmind javasla: hagyná ki a' ház azokat, mellyek leginkább a' javaslat szelleme ellen intézvék. Egyenként előszámlálá ezután azon czikkelyeket, a' mellyeket ez osztályba tartozóknak hitt. Ellenborough lord utána szólott, 's a' Melbourne l. által megtámadt czikkelyeket védé. — Holland lord ostromlá azokat, 's azt mondá, hogy a' szóban forgó törvényjavaslat a' peerség fészkeben valóságos szörnyé változott. Haddington 's Denman lord is a' czikkelyek ellen szóltak. Brougham lordot, miután több peer a' czikkelyek mellett 's ellen beszélt, alig engedék szólani a' főtoryk. Mire ő: „Mylordok, úgymond, az illy félbenszakasztásokat én már régen megszoktam. De nem átalom mondani, hogy ámbár az ország minden részeiben szólottam már a' pór v. alnéphez (mob) a' legrendellenebbet e' pontra nézve mégsem a' parlamenten kívül találtam 's a' t. — Winchilsea szenvedélyes hangon kikelt Brougham lord nyelve ellen. Melbourne l. indítványa 160 szózáttal 89 ellen félrevetettett. —

Londoni hírek augusztus 31ről jelentik, hogy e' napon az alsóházban szóba jött a' felsőház által megindítványozott községi törvényjavaslat. John Russell javasla a' háznak, hogy mindazon indítványt, mellyek a' törvényjavaslat elvét és szellemét nem semmitik meg, fogadja el; azokat ellenben, mellyek a' törvény lelkét ölik el,

Vessék félre. Felszámlálja ezután azokat, mellyek az első, úgyszinté mellyek véleménye szerint a 2dik osztályba tartoznak. Sir R. Peel faluról visszazatért, 's megjelent az ülésben, mellynek megnyittatása előtt a' külministerségben mintegy 200 ministeri alsóházi tag tanácskozott a' szükséges rendszabályokról, mellyeknél fogva békes kimenése legyen e' vitás dolognak. A' Times azzal támogatja a' felsőház által új indítványokkal elnyomított törvényjavaslatot, hogy minden okos ember általlátja, mikép valami még is jobb mint semmi. Gyönyörű gyám-ok! —

Az alsóházban aug. 28án bizonyos Thomson sajnát fejezé ki azon, hogy a' kereskedői viszonyok Anglia 's Franciaország közt a' francia kamarák vonakodása miatt nem juthattak szabadelműbb alapokra, mihez képest azt határozá az angol kormány Franciaország ellen, hogy mindazon esetben visszatorlással fog élni, mellyekben a' francia kormány az angol árukra magasb beviteli vámot ró, mint más országokból szállított hasonló cikkelyekre. Általában véve a' francia kormány nem legőszintébb szövetségese Angliának. — Az alsóház ülésére aug. 31én nyugtalanul várt a' közönség. A' szónok már 3 óraker székébe ült 's 6 óraig a' ház folyvást kérelmekkel foglalkozott, mellyekben 2000—3000ig terjedő aláírók keményen ellenmondottak a' felsőház által tett indítványoknak, 's azt sürgeték: vetné el azokat az alsóház. Néhány kérelmet meg ellenkező értelemben Sir R. Peel 's a' pártjabeliek nyujtottak be, azt kívánván, hogy az alsóház a' törvényhozás másik ága mellé rendelt hatalomhoz ne nyúljon. A' vita élénk volt ugyan, de nem olly mérges, mint hinni lehetett volna. Nemours hg kíséretetül 's néhány másurral a' karzat jeles idegenek számára szánt részén mar kora délesti órákban foglalt helyet. A' ház asztalára tett utolsó kérelmek nyugtalanul fogadtatnak, 's a' J. Russell lord után kiáltás elnyomá azokat, kik megjegyzéseket szándékoznak azokról tenni. Végre jelenti a' speaker, hogy a' belministernek van szava. (A' figyelem általános mozgása.) A' ns lord fölkel 's mondja: A' nyugtalan-ságnak nem élénkérzése nélkül készülök, urak, a' lordok háza által a' községi törvényjavaslatba szótt indítványokata a' ház vizsgálata elé terjeszteni. Ugy vélem, urak, itt nem csak arról van szó, mint közönségesen, ha valljon a' másik ház által tett módosítások jók e vagy rosak? hanem e' kérdésnél sokkal fontosb és általhatóbb tekintetek jönnek szemügyre. A' számos kérelem, mellyekről értesítettünk, olly kérelmek, mellyek valamennyien számos igen tisztes aláírással fődvek 's oda mutatnak, hogy a' bennünket elfoglaló kérdés a' nemzet valamennyi osztályai közt élénk izgást okozott. („Oh! oh!” az ellenző padokon; harsogó tetszés a' ministeri olda-

lon.) Azt mutatják, hogy aggodalom, 's több mint közönséges aggodalom uralkodik, melly attól tart, hogy a' lordok háza által a' községi törvényjavaslaton tett másításokban valamikép megegyezünk, 's ezáltal az alsóházat, annak bélyegét 's hatalmát, mint a' népiérdek képviselőjét, kockáztatjuk. Még egyszer urak, az izgás nagy, 's majd nem közös a' népben, 's habár megvallom is, hogy az némelly indítvány jelentőségére, 's értékére nézve előttem tulzottnak látszik is, de még sem átalom kimondani, hogy ezen izgást jobbadán azon mód okozta, mellyel... (itt dörgő tetszéskiáltás vágott a' minister szavába, úgy hogy végszavait a' karzaton nem lehet hallani, sem érteni). Én meg vagyok győződve ugymond a' ns. lord továbbá, hogy ha minden a' rendes törvényhozás utján ment volna; ha a' lordok háza, az ezen ház által mind a' három rendű olvasás alatt szavazás nélkül elfogadott törvényjavaslatban, csak olly módosításokra korlátkozott volna, mellyek annak hijányai javítására látszottak szükségeseeknek; ha mondom, a' másik ház illy úton járt volna, meg vagyok győződve, hogy az ország érzelme valóban egészen más volna, mint most. De, urak, fájlalva mondom, hogy ámbár a' [törvényjavaslatnak a' másik ház elé nyujtatásakor nem jelentkezett általános ellenzés a' javaslat elve ellen, a' ns lordok még is olly lealacsonyító véleményeket nyilatkoztattak ki e' ház, e' rendszabály 's nép ellen, mellynek javára czéloz az, hogy az országnak természetesen élénk elkeserülést kelle érzenie. Ezen elkeserültség tizszeresen növekedett, midőn a' lordok háza egy gentlemant idéze korláti elé, 's elszivelte, (félbenszakasztás az ellenző félrészéről, 's „rendre! rendre!” kiáltozás, tetszés a' ministeri oldalon) 's elszivelte, mondom, hogy az, a' helyett hogy küldőji jogainak védelmére szoritotta volna beszédét, inkább e' tisztes ház ellen olly szenvedélyes és sértő kiejtésekkel élt, minőket semmi parlamentgyűlésnek, melly saját méltóságát tisztelettel, korláti előtt megengednie nem kellene (tetszés). Én részemről a' felsőházat e' teremben megséríteni nem engedném. Általtért a' minister ezután a' cikkelyekre, mellyeket a' felsőház módosítás gyanánt a' javaslatba indítványul aggatott, 's elfogadott. Két osztályba rendezi azokat, az elsőbe ollyakat, mellyeket az alsóház elfogadhat, a' másodikba pedig ollyakat, mellyeket félre vetni javasol. Elfogadhatónak állítja mindazon indítványt, mellyek a' törvényjavaslat elvét nem másítják meg; elvetendőknek azokat, mellyek azt megmásítanak; ide tartozóknak mondá: az eddigi községi tanácsnokok föltétlen megtartatását; a' felhatalmazó cikkelyt (kit lehessen t. i. a' tanácsba megválasztani) a' szabadékosok jogai 's névszerint parlamentválasztási joguk megtartatását; az angol egyház tagjai előjogát a' dissenterek fölött. Ohatását fejezé ki egyszersmind: bár az országos ja-

vitások esőndesen 's békes szellemben történhetnének, hogy így se a' nép foglalatosságiban ne háborítottassék, se azon alkotmányos hatalom, melly a' törvényhozás mind két ágának sajátja, csorbát ne szenvedjen. Peel nagy részben a' minister értelmében nyilatkozott, 's dicsérte mérsékletét. O'Connell maga is osztozott a' minister véleményében, noha keményen kikelt a' felsőház ellen. Csak a' legszélsőbb radicalok említették, hogy a' ministerek sokat áldoznak azon ohajtásnak, mellynél fogvást a' két ház összeütközését ki akarnák kerülni. — A' conservatív lapok nagyon valószínűnek hiszik, hogy legalább a' községi törvényjavaslatra nézve el fog a' fenyegető összeütközés kerületni, mert reménylik, hogy mind a' két ház engedékeny leend, 's majd egyesülnek. Az irlandi egyháztörvényjavaslat pedig jövő ülésre fog halasztatni. Ugyanezen lapok oda is kacsintanak, mintha a' ministerek Peelt kerítgetnék körükbe, mivel a' ministeri lapok ismét fölötté áradoznak Peel dicséretében. — Brougham lord ellenmondást tett közzé a' lordok indítványai ellen a' községi törvényjavaslatban, melly tizenkét pontból áll. —

FRANCZIAORSZÁG.

Ha Lamartine beszéde a' sajtótörvényjavaslat ellen elmére és szivre hatott, talán még fontosabb 's mélyebb hatásu vala Royer-Collardé, szinte a' törvényjavaslat ellen, minthogy logikája ellenállhatlanul uralá az értelmet. A' követház aug. 25ki ülésében alig nyilvánítá Dupin az elnök, hogy a' sajtótörvényjavaslat ellen Royer-Collard urnak van első szava, azonnal olly mély csönd lett a' teremben, hogy a' szunyog-röppenést is meg lehetett volna hallani. Dupin ur e' szócskát „ellen“ egészen kijelelő hangadással ejté. A' híres szónok, ki öt év óta hallgata 's most szólt meg először, következőleg értekezett: „Nincs mit mondanom a' gyilkos merénnyről, melly alkalmat nyujta e' törvényre, hanem ha, hogy mind Europa mind az utóvilág előtt megnesemítettett némileg a' király nagylelkűsége által. Azon tiszteletteljes csudálkozás, mellyet e' nagyszívűség gerjeszt, hatékonyabb a' jó rend ügyére, mint azon szigoru rendszabályok, mellyeket javasoltak (balról: „Nagyon igaz!“) A' sajtóról van szó. Nekem, tudják Uraságtok, a' rendtelenség nem tetszik. Ha tudnak hathatós visszatorlásokat, mellyeket javal a' charta, 's tanácsol az okosság, támogatni fogom azokat. De a' sajtóban a' jó 's rossz elválhatlan. Nincs szabadság némi szabadság nélkül; a' vétség kicsuszszan a' meghatározásból, a' magyarázat önkényes marad. Maga a' vétség is állhatatlan 's ingadékonyság; 's a' mi vétség egy időben, nem az, a' másokban. Ez által jutottunk azon nagy győzelemre, hogy a' sajtóvétségek megbíraltatása az eskütszékerekre bizas-

sék. Minél nagyobb befolyást tulajdonítottok a' sajtónak, minél inkább tulviszitek hatalmát, annál világosabb bizonyosságokat adtok arra, hogy a' társaságnak az eskütszék által kell föntartania egyenes részvételét a' sajtó-megítélésben. Mármost a' törvényre jövök. Nem nyílt 's világos e' törvény. A' mit tenni mer, nem meri mondani. A' kormányhoz méltatlan azon álnál fogva, mellyhez képest az, a' mi törvény és ész után vétség, egyszerre a' status bátorsága megtámadtatásának neveztetik; a' sajtó legfontosabb vétségei így elváltoztatva, el fognak az eskütszék elöl vonatni, 's titkos úton a' pairkamarába jövendenek. Ez által az eskütszék lealacsonyították 's alkotmányszerű jogától megfosztatik. Jól van; nem akarok én hitre, hűségre, nem a' chartára hivatkozni, — könnyen gyöngé segedeszközök lehetnek ezek; — de bezzeg még más van e' fölött: vigyázzatok! az eskütszék ama' letétele aggasztó vállalat. Az eskütszék nem azon semmit jelentő törvénytörvények közé tartozik, melly fölött a' törvényhozó tolla olly könnyeden csuszszan el, mellyeket tetszése szerint fölebb, vagy lejjebb csavarhat; inkább kevésbé törvényhatóság az, mint politikai intézvény hozzátok hasonlóan, 's a' fölség ugyanazon lépcsőjével felruházva, — maga az ország. 'S miért veszté el az eskütszék pártolástokat? Ezerféle okát adták; nem hisznek neki ugymond, mert nem itél el (kárhozzat) eleget. Nem itél é el eleget? Tehát az esküttek lélekisméretességét támadjátok meg, mert hisz lélekisméretjök szerint kell itélniök. De nem jut é eszökbe, uraim hogy az esküttek Uraságtok választóji; ugyanazon bélyeggel jelevék, mint uraságtok 's uraságtokhoz hasonló örjei a' fölségnek? Ha ma uraságtok nem biznak bennök, nem gyanakodhatnának e azok is egykoron uraságtok ellen? 's bizonyval volna joguk hozzá, én legalább, megvallom, hogy igen gyanakszom mindazon hatalom ellen, melly csak a' közönséges törvénytörvényalkotásban is bizatlankodik, mennyivel inkább az ellen, melly az ország törvénytörvényalkotásában sem bizik! (Nagy tetszés az ellenző félen.) A' ministerség, melly természetesen nem mer — hogyan is merne! — külön törvénytörvényt javasolni, új alakítás által a' pairkamarát választja különudvarául 's katonai bíróságául. Ugy van, uraim, a' pairkamarára, melly már külön törvénytörvény a' zendülési kérdésben, most különszékké neveztetik a' sajtó ügyében is. — Természeténél fogva, mint általában politikai hatalom, mellynek bírói hatalom-má csak igen ritka esetben kellene fajulnia, hol maga a' status közbenjárul, (a' követház vádtételére), eredetileg a' politikai fenségek legmagasb körébe állítva, hol méltósága 's részrehajlatlansága tiszteletével mindent uralnia kellene, e' fő kamara most egy katonai kurta (Prévotalhof) törvény-

szék megalázó állására száll alá, mely az ország szentségében megsértett törvénytisztogatása om-ladványin alapszik. 'S e' nyomoru helyzetbe 's állapotba minden pillantásban eljuthat a' kormány ön-kényes szeszélyü vádtétele által, míg a' britt lordház csupán 's egyedül az alsóház vádtételére változik poli-tikai törvénytisztogatás, az amerikai tanács szinte csak a' képviselőház vádjára, mely csak statutiszt-
viselőket vádol, az amerikai tanács pedig politi-
kai tehetetlenségénél egyéb büntetést nem szab, a' tett dolgot mindig az eskütszék bírálván. A' pairkamara már úgy is eléggé elgyöngült, elég veszteséget szenved. Tagjaiban megcsontítva, életi szabadkától (a' származékosság, Erblichkeit) megfosztva, 's épen most kitűzve peczézve olly pör-ben, mely idegen vala előtte, 's mellyet szerencsét-lenül toltak rá, meg kell azt végre kimélni méltóságában, különben elsülyed. Álló sajtó-törvény-szék, mellyet a' szüntelenül zavart párthullámok csapdoznak, csak hamar tehetlenségbe fog me-rülni. Akkor a' kikiáltott, elméltatlanított, 's poli-tikai halál érte pairkamara csak választás által fog újra föléledhetni. Választható pairkamara tehát a' törvény mulhatlan következése. Jól van! De bár csak ne ezen úton jutnánk oda! 's ha való-ban oda jutunk, akkor a' választott pairekből ál-landó kamara bizonyonnyal nem fog az eskütszék kifosztatása által gazdagulni akarni! (Nagy benyo-más.) Tudom, nagy a' gonosz, melly környez be-nünket, 's panaszolom azt többekkel; keressük föl oka-it, 's fel fogjuk találni, 's ha nem olly könnyen találándjuk fel is a' gyógyyszert, legalább óva-kodunk, nehogy a' gonosz súlyosítását gyógy-eszköznek vegyük. Távol legyen tölem azon gon-dolat, hogy a' gonosz rajzolgatásával mintegy diadalt üljek. Végtelen az; de nem is tegnap vagy tegnapelőtti vagy három év előtti, mint hinni látszanak, 's egyedül a' sajtó szabadossá-gában fekszik e? Elég öreg vagyok nyíltan meg-moadhatnom, mit gondolok 's mit láttam. Ötven év óta nyitattott meg az erkölestelenség nagy isko-lája, mellynek tanjai (doctrine) hatalmasak va-lamennyi nyilvános lapokénál, 's az egész világon viszhangoznak. Ezen iskolát az események ké-pezik, mellyek úgy szólván szüntelenül fejlődének szemünk előtt. Tekintsük csak által az első re-volutio napjait: october 6át; augustus 10ét; január 21ét; majus 31ét, Fructidor 18át; Bru-maire 18kát. Itt megállapodom. — Mit látunk a' revolutiók e' hosszú sorában? Az erőszak 's ha-talom győzelmét a' megállapított renden; 's pe-dig olly tanok segítségével, mellyek e' győzdel-met még törvénytisztogatás. Mi engedelmességekünk az erőszak ránk rakta uraságnak egymásután; megünnepelők egymásután a' legkülönfélébb tano-kat, mellyek tiszteletbe jövének. A' tisztelet ki-

aludt, mondják! Lelkem mélyében fájlalom azt de mit tiszteltek ötven év óta? A' hit feldúlá-tott! Egyik hét a' másikat semmité meg, egyik a' másikat dönté halomra. E' próba az emberiség-re nézve igen igen kemény volt 's ez megdőlt alatta. Így az uraság legmélyebb alapjától fosztatott meg, 's üldöztetett, mint erőszaknak kitűzött marta-lék, mellyre a' legrosszabb szenvedélyek csap-kodnak. — 'S ezért minden veszve volna? Nem, Isten nem vonta még el kezét, a' saját képére teremtett embert nem méltatlanította el; az er-kölcsei érzés, mellyet vezérül ada neki, 's melly nagyságát teszi, nincs kiirtva, nem is lehet kiirtva belőle. Benne, 's egyedül benne a' gyógyyszer, mellyet kerestek. Azon gyógyeszközök pedig, mel-lyekről a' tanácselnök-ura olly bizodalommal szóla tegnapi, 's mellyekben én csak a' jóérmű de in-gerlett férfi csalódását látom, csak a' kétségbeesés cselekvései, mellynek értelmét szükségével együtt el látszattunk veszteni; pedig ez annyi fáradságon, fájdalom 's véren vásároltatott meg! Én el-vetem e' szomorú eszközöket, elútalom magam-tól ama' törvényhozói találmányokat, mellyekből álnokság lehel, az erőszaknak e' testvére, az er-kölcstelenség ama' második iskolája. Legyen több bizodalomunk országunkba 's adjuk meg neki a' tisz-teletet, melly illeti őt! Uraságtok ez országban végtelenül sok nemes érzelmét találnak; fordul-junk ezekhez; meg fognak ezek bennünket hall-gatni, 's válaszolandanak. (Zajos kitörése a' tet-szésnek az ellenzési oldalról.) Gyakoroljunk nyíltságot, egyenességet, lélekisméretesen osz-tott jogot 's józanul alkalmazott kegyelmet. Ha re-volutio ez, az ország megköszönendi azt nekünk, 's a' gondviselés megáldandja fáradságunkat! E' beszédet hosszan tartó zajos tetszés meg taps kö-veté a' legfelső padokon. Midőn a' szónok a' szó-székét elhagyja, számos követ elébe siet, 's kéz-szorítva kíván neki a' szép beszédhez sze-rencsét. Az elnök megjegyzi: Duchesne urnak (valami győnge ministeri követ) van szava. Nagy kaczaj. Thiers fölkel, hogy e' jeles beszéd ha-tását gyöngítse, de ismét leül, mintha nem tud-ná magát elszánni, mit tegyen. Végre Broglie, Guizot, Duvergier de Hauranne 's többek ismételt unszolására megindul, 's a' szószékbe lép, de több elmúlik tíz percenél, míg a' csönd an-nyira helyre áll, hogy szólhasson. Végre csak-ugyan megszólal, 's megczáfolni ügyekszik Ro-yer-Collard imént hallott előadását. —

SPANYOLORSZÁG.

Egy bayonnei levél aug. 25éről Catalonia je-len állapotjáról így elmélkedik: Itt csak liberali-sok és carlósiták közt van harc, a' krisztinapárti juste-milieu semmi részt nem vesz abban. Olly nép, melly felsőségét ablakon hányja ki 's tisztviselőit

megoldózi, nem remélhet békülést azon kormány-nyal, mellynek fékeit erőszakosan tépte széllyel; 's a' követek 's lelkes irók bebörtönöztetése épen nem olly lépés, melly a' cataloniabelieket bizalommal tölténé el; végre Krisztina királynénak azon nemzetiség elleni kívánata, hogy néhány cataloniai erőseget francia őrsereggel töltsön meg, egy az idegeneket gyűlölő 's az 1823ik közbejárulást is nehezen szenvedett tartományban fenső fokra ingerlendi a' bosszuságot. Másik szarvas hiba, mellyet Amarillas ministersége elkövetett, Manso kineveztetése Llauder helyébe. Ezen ember már 1823ban elveszté a' cataloniai hazafiak egész bizodalját, 's ő ezek szemeiben hiteszegett korcs bazaaruló. A' cataloniabeliek már 1640ben leütötték akori alkirályok Santa Colommagr. gombját 's meghurczolák annak testét (szintúgy mint most Bassa tábornagyét) 's nem csak engedelmet nem kértek ezért IV Fülöp királytól, hanem 12 évig lázongó forrásban maradtak. Mi bátran ismételjük, hogy Catalonia egészen el van veszve Castiliának, 's vagy új önállásu alkotmányt csinál magának, vagy carlospártra hajlik-el.

A' Gazette de France szerint a' cataloniai zendülések, mellyek bizonyos tekintetben rendszeresen jutottak véghez, 's az ezeket követő hasonló mozgalmak Saragossa, Valencia és Valladolidban, messze ágazó 's titkos kéz igazgatta tervre mutatnak. A' rendszabályok ezen szép öszhangzását 's a' terv értelmes és ügyes kivitelét leginkább titkos társaságoknak talajdoníthatni. — A' Messenger e' hónap 2ikáról következő igen érdekes fölvilágításokat közöl egy saragossai levelező szemponti után: nem akarok a' már ismeretes történetekről beszélni, mik Ön előtt különben is tudva lesznek; ezek csak műveletek, én azon elrejtett földalatti munkákról akarok valamit közölni, mellyek a' történetek jó részint okozták. Már régóta léteztek Spanyolországban titkos társaságok, mellyeket már VII. Ferdinand is csak nagy ügyvel bajjal tudá elnyomni. Ezek a' regenség kezdetével főlemelék fejeiket, 's úgy intézkedtek, hogy az előre látott, szükségesen elkövetkező történetekben fontos szerepet játszani képesek legyenek. A' bascki zendülés, míg a' regenség egész figyelmét magára vonta, nagyon segíté titkos munkálatjokat, 's a' kormány v. kijátszatva öntisztjei által, kik szinte e' testületek tagjai valának, vagy némi kimagyarázhatlan vakság miatt, nem eléggé gátlá azokat. Így történt, hogy e' titkos társaságok naponként nagyobb erőre kaptak, 's elterjedtek; általok a' legszabadalmübb elvek, a' legszabadabb tanok (doctrina) vertek gyökeret mindenfelé; de céljuk még nem vala elhatározott. Mintegy félév előtt szembetűnő munkásság kezdé mutatkozni a' társaságok keblezettei közt; ve-

zéreik közt viták és szakadások ütöttek ki, 's e' szakadékok egyikéből alakult azon párt, melly ifju Spanyolország nevet viselt, 's a' legfölszöbb lelkek egyesülete vala. Külföldön nyomtatott irományok, mellyek azt taníták, hogy: „egy nép, mellyet százados rabiga nyom, nem máskép születhetik újra, mint új elvek behozatása, új intézvények, 's azon gondolkodás-mód által, melly a' nemzetet önbecsének érzelmére 's önereje méltánylására ébreszti“ mindenfelől beszállították 's mohón olvastattak. Által kezdék látni, hogy erre nincs egyéb út, mint föllázadni a' kormány ellen, azon kormány ellen, melly miután Spanyolország nemzeti erejét 's pénzét elfecsérelte, 's a' carlosi guerilláknak ellenállhatásra tehetetlenné silányította, még azon merészségre is vetemült, hogy külföldhöz folyamodjék segédért, azon rendszer föntartására, mellyet minden jobb keblü megvet, azon juste milieu-gyámolításra, melly minden inség egyedüli oka. Így az indulatok fölzúdultak, 's a' kormányt nyilván árulásról kezdék vádolni. Elénk levelezés támadt a' városok és helytartóságok között, minden helytartóságban volt bizonyos központja e' levelezésnek, 's fő központja Barcelona lón. Kevés idő kelle olly munka végbevitelére, melly ellen szinte semmi gát vetetett, 's így a' mozgás nem sokára kitérési pontra emelkedett. Mihelyt a' munkáló párt jelt adott: azonnal a' mérséklett párt is vele ragadtaték. A' mozgások célja eleinte csak a' kir. rendelés (estatuto real) megbuktatása volt, és sokkal szélesebb választó rendszerrel összekötött alkotó (constituante) gyűlés állitítása. Miután ez sikerül: mingyárt oda szándékoznak fordítani iparjokat, hgy e' gyűlést zendületi érdekjöknek nyerjék meg. Az olly hevesen mutatkozott vallási visszahatás azon hírekben gyökerezik, miket a' szerzetesek ellen terjesztének, 's miket maga a' kormány sem pirult hintegetni. — Azonban a' lázadás nem lón még is olly általános, mint reménylék; jöllehet a' fölkelt helytartóságok, szomszédi helyzetjök által félelmes erőteget alkotnak. Most célba vétetett a' tartományi junták egyesülése, hogy ezek hason szerkezetet nyerjenek, így annál könnyebben lerázandók a' madridi kormány köteleit. Ha elég erőt érzendek magokban törvény a' dásra, a' madridi kormányt kényszerítendik is azon törvény-elfogadásra. A' kormány baráti francia közbejövetre számolnak, de a' tisztánlátók azon véleményüek, hogy Franciaország őrizkedni fog olly zászlót felemleni, mellynek nincs nyele a' nemzetben föntarthatásra, 's mellyet a' veszteségi gyalázat már bemocskolt. Öst. Beob.

Bankrészvény sept. 12ikén: 1326.